

**Hyvinvointi - ja myös
pahoinvointi – opitaan:
Miksi pahoinvointi alistaa
hyvinvoinnin nuoren
kehityksessä?**

**Matti Rimpelä
Tsemppiä finaaliin -
hankkeen**

Lasten hyvinvoinnin menestystarinaa

Suomessa

- **”Väestöpoliittinen intressi” 1860-
>1970**
 - **Äitiys- ja lapsikuolleisuus, tartuntataudit,
...**
- **1920-30 -luvulla väestön terveys
oli edelleen ”kehitysmaatasa” -
sitten loistavia tuloksia**
- **1950-luvulla uusia haasteita**

Mitä on ”syrjäytyminen”?

Suomessa ei 1970 - 80 -luvulla ollut ’syrjäytyneitä’.

Syrjäytyminen tuli yhteiskunnalliseen keskusteluun 1990-luvulla tuontina pääosin EU:n OECD:n ja Maailmanpankin asiakirjoista.

Syrjäytymisestä puhuminen ei ole tuonut mitään lisäarvoa yhteiskuntapoliittiseen keskusteluun.

Mikä sitten uhkaa

hyvinvointiamme?

- **Tuhoammeko itse luontomme?**
 - **Ilmaston muutos**
- **Kestääkö talous, oikeudenmukaisuus?**
 - **Köyhyys**
- **Kestääkö aineenvaihduntamme arkea?**
 - **Metabolinen oireyhtymä**
- **Tulemmeko toimeen toistemme kanssa?**

Päätyikö menestystarina 1990-luvulla?

*1985-> yli miljoona syntyessään
maailman terveimpiin lukeutuvaa lasta*

- **1980-luku tyytyväisyyden aikaa,**
mutta....
- **1995-> *uusia huolia***

Maailman terveimmistä lapsista voisi kasvaa ja kehittyä maailman

- **1985-1990-syntyneistä ja
terveimpiä atk-ikäisiä ja
20-25 -vuotiaita
Yhdysvalloissa!**
- **enemmistö voi hyvin,
*mutta...***
- ***kasvava vähemmistö voi
huonosti***

Yhteenvetoa

- **hyvinvointikehityksestä**
2000-luvulle ominaista kasvava
eriytyminen
 - **Noin 5-10 % lapsista voi aikaisempaa huonommin**
 - **Riittää kuormittamaan raskaat palvelut**
- **Ongelmia ei ehkä ala olennaisesti aikaisempaa enemmän, mutta niiden**
ennuste heikentynyt
 - ***Perheiden tuki rapautunut***
 - ***Köyhyys, vanhempien mielenterveys/päihteet***

Uhkaako hyvinvointivaje kansantaloutta?

- Väestön vanhentuessa edessä työvoimapula
 - Työvoima uusiutuu viiveellä
 - Tänään syntyvät työvoimaa 2030-luvulla
- Menetämme vuosittain *kymmeniä tuhansia henkilötyövuosia hyvinvointivajeen vuoksi*
 - Kaksoismenetyt: Ei työvoimaa, mutta sote-asiakkaita!

Tarkastellaan yhtä tutkimustulosta

- **Masentuneisuus vs.
koulumenestys**

Keskivaikea/vaikea masentuneisuus 8.-9.luokat, 14-16-vuotiaat

- **Kaikki lapset vahva yhteys
hyvinvointi, tuloerot ja koulumenestys
varhain yhteydessä
koulumenestykseen**
 - **Vanhempien koulutustaso,
koulumenestys ja hyvinvointi
kasautuvat**
- **Oppiminen ja hyvinvointi jo
varhaislapsuudessa yhteinen
kokonaisuus**

”Koetut koulunkäyntivaikkeudet” Kouluterveyskyselyssä:

**Miten koulunkäyntisi sujuu? Onko
Sinulla vaikeuksia seuraavissa
asioissa?**

	Erittäin vähän	Melko vähän	Melko paljon	Erittäin paljon
• Opetuksen seuraaminen oppitunneilla				
• <i>Työskentely ryhmissä</i>				
• Läksyjen tai muiden vastaavien tehtävien tekeminen				
• <i>Kokeisiin valmistautuminen</i>				
• Itselleni parhaiten sopivan opiskelutavan löytäminen				
• <i>Omatoimisuutta vaativien tehtävien aloittaminen tai valmiiksi hoitaminen</i>				
• Kirjoittamista vaativien tehtävien tekeminen				
• <i>Lukemista (esim. kirjasta) vaativien tehtävien tekeminen</i>				
• Koulukavereiden kanssa toimeentuleminen				

Koetut

**koulunkäyntivaikeudet
ovat voimakkaassa yhteydessä**

- **arvosanoihin/keskiarvoon**
- **oppilaiden kokemaan
pahoinvointiin**
 - **masentuneisuus**
 - **psykosomaattiset oireet**

Keskiarvo voi olla

- **yli 9 ja silti koettuja**

**Painopiste
masentuneisuuden
ehkäisystä/hoidosta
myönteisten
oppimiskokemusten
lisäämiseen!**

Päädyn väittämään, että

- **syrjäytymistä ei voi vähentää syrjäytymistä ehkäisemällä**
- **Ongelmasuuntautunut toimintamalli ei tuota odotettuja tuloksia lasten keskuudessa**
- *Mitä vaihtoehdoksi??*
 - *Yhteinen tulkinta hyvinvoinnin kehityksestä*

Mitä on lapsen

”hyvinvointi”?

**Ymmärrettävä laajana kokonaisuutena,
mutta**

- **myös jäsennettävä hallittaviin osiin
(”holismin harha”)**

Miten arvioimme lapsen hyvinvointia?

- **Tärkeintä ei ole nykytilanne, vaan
kehitys ajassa:**
- **mistä on tultu ja mihin ollaan menossa**

**Aina useita ”kilpailevia” tulkintoja – kaikki
ovat ”totta”:**

Hyvinvointiarviointi

Hyvinvointiarvioinnissa yhdistetään sisäinen tulkinta ja ulkoiset arvioinnit

- **erilliset arvioinnit,**
- **sitten yhdistäminen, keskustelua ja**
- **mahdollisimman yhteinen tulkinta,**
- **sopimus jatkotoimenpiteistä _**

Miten hyvinvointi jäsenetään hallittaviksi osiksi?

**Tarvitsemme ensinnäkin yhteisiä
tulkintoja ja käsitteitä/termejä**

- ”käsitteelliset mallit”

**Tarvitsemme arkeen sopivia
työkaluja ja niitä hyödyntäviä
toimintamalleja**

Miten ymmärrämme

”ihmisen”?
***”Ihmistä ei voi löytää
yhden nahan sisältä”***

Olennaista suhde toisiin ihmisiin

- vuorovaikutus
- osallisuus yhteisöissä

Esimerkki tulkinnan merkityksestä: Mitä tarkoittaa

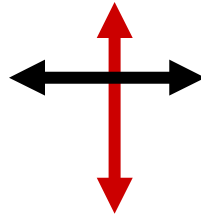
Hyvinvointi rakentuu systemisesti "Hyvinvointiekosysteemi"

Hyvinvointi rakentuu systemisesti

"Hyvinvointiekosysteemi"

*"Tuonpuo-
-leinen"*

24.7.2012

Matti Rimpelä:
Hyvinvointioppiminen

**”Kohtalo”/”tuonpuoleinen”
ja DNA ovat aina mukana,
ihminen yksilönä ja ihmisten
yhteisöt voivat suunnitelmallisesti
vaikuttaa**

- **fyysisen ja sosiaalisen ympäristön kehitykseen**
- **omaan arkiseen elämäänsä**

**Ekologinen tulkinta lapsen
kehitykseen**
Lapset kehittyvät
"hyvinvointiekosysteemissä", joka
muodostuu kehitysyhteisöistä

Ydinkäsitteiksi

- **kehitysyhteisöt ja niiden**
- **kasvatuskumppanuus**

Lapsen kehitysyhteisöt

Lapsi kuuluu yhteisöön, on sen jäsen

(ei ”asiakas”!!!)

- **Perhe**
- **Naapurusto (asuinalue)**
- **Varhaiskasvatus/päivähoito**
- **Koulu**
- **Harrastukset**

Miten tärkeäksi koet ...

Hyvin tärkeä

Perhe **73 %** Peruskoulujen 7. luokat, 13-vuotiaita (N=1131), Ei lainkaan =1.....7=hyvin tärkeä):

Koti **70 %**

Koulukaverit **49 %**

Harrastukset **49 %**

Harrastuskaverit **35 %**

Asuinalueen kaverit **43 %**

Asuinalue **29 %**

Tietokone/netti **19 %**

Hyvinvoinnin ydinkysymys: Lapsen hyvinvoinnin kehityksen ja sen tulevaisuuden ymmärtämiseksi on

- **tunnettava hänen aikaisemmat kehitysyhteisönsä ja**
- **ennakoitava, millaisiin kehitysyhteisöihin hän on etenemässä**

Hyvinvointi – ja valitettavasti myös pahoinvointi– voidaan

oppimistutkimusta ymmärtää

- samalla tavalla kuin lukeminen, kielitaito tai laskeminen.
- jokainen ihminen oppii hyvinvointi ja pahoinvointia varhaislapsuudesta alkaen -> elinikäistä oppimista
- perheet ja muut yhteisöt - myös kunnat - oppivat -> oppivat organisaatiot

Hyvinvointioppiminen, -opettaminen ja -osaaminen

Kun hyvinvoinnin kehitystä tulkitaan oppimisena, edessä on kolme perusopetukselle tuttua käsitettä:

- oppiminen, opettaminen ja osaaminen?

Opettamisen näkökulmasta haasteena on

- hyvinvointiosaamisen ja

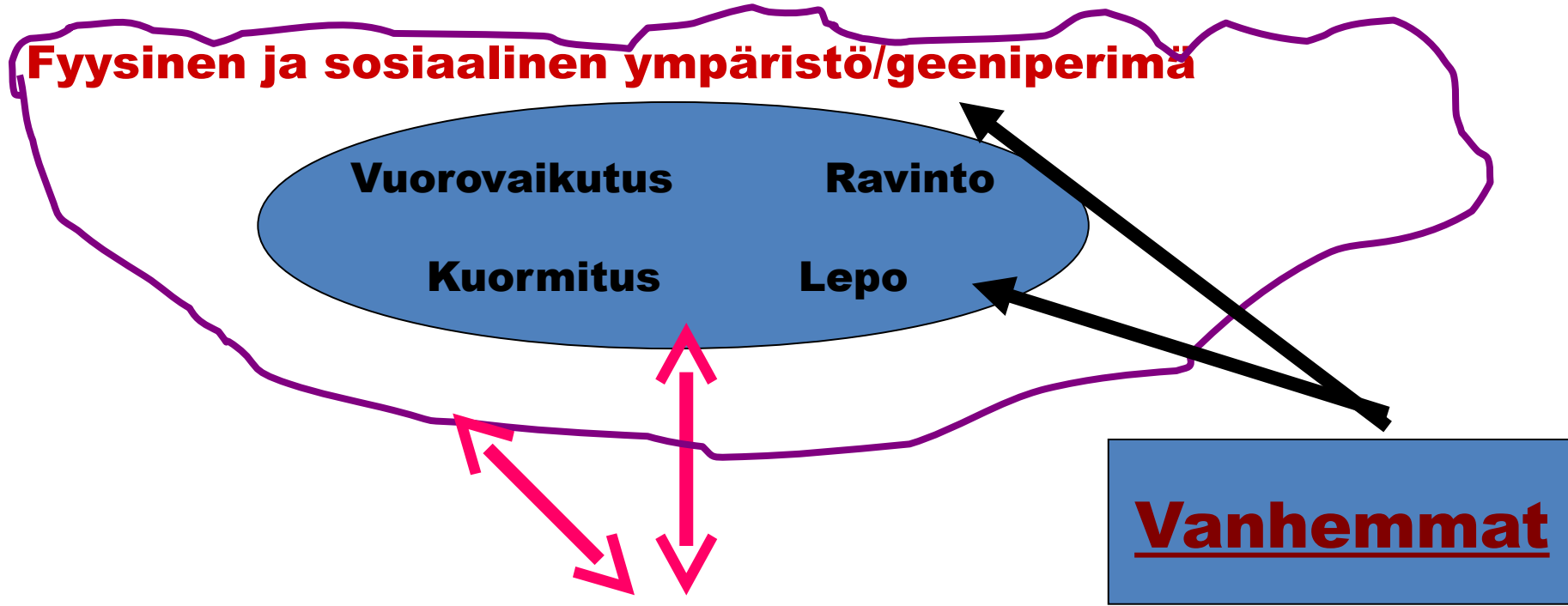
24.7.2012 Matti Rimpelä oppimis/opettamisaosaamisen yhdistäminen 29

Mitä hyvinvointioppimisen opitaan?

- Oman hyvinvoinnin/pahoinvoinnin arviointi/tulkinta
- Elimistön ja mielen viestit/tulkinta
- **Itsehoito**
- **Puhuminen/vuorovaikutus**
- **Liikkuminen**
- **Arjen rytmit, lepo, ruokailu, yms.**
- **"Tottumukset"**

Hyvinvointi rakentuu "systemissä"

Viestit

- **mieli** →
- **elimistö**

Vaistomainen ↗
korjausliike varhais-
lapsuudessa

Vaistomainen reagointi muuttuu tietoiseksi tulkinnaksi 2-5 vuoden iässä

Fyysinen ja sosiaalinen ympäristö/geeniperimä

Vuorovaikutus

Ravinto

Kuormitus

Lepo

Mielen ja elimistön
viestit

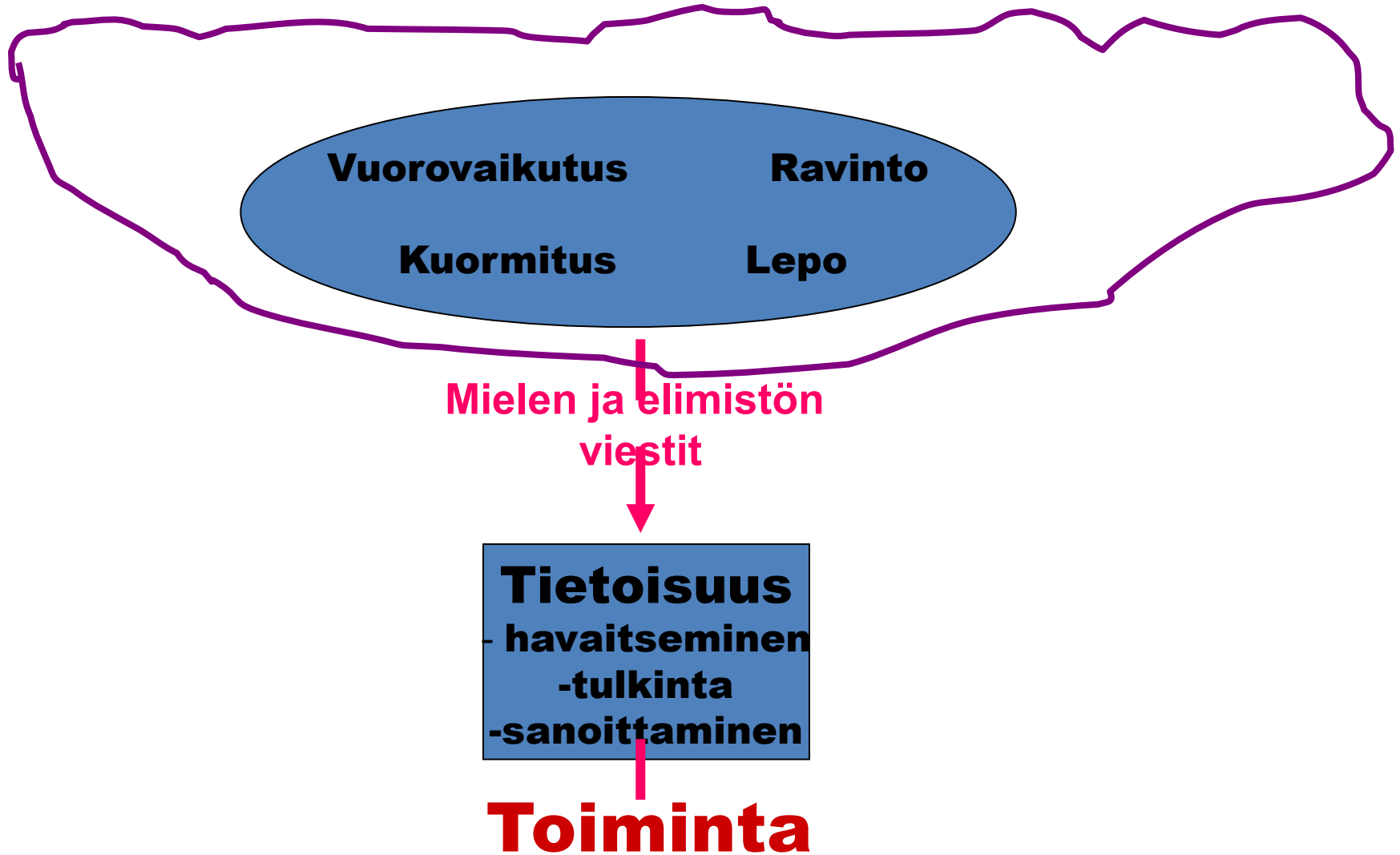
**Lapsen oma
tietoisuus**

- havaitseminen

- tulkinta

- sanoittaminen

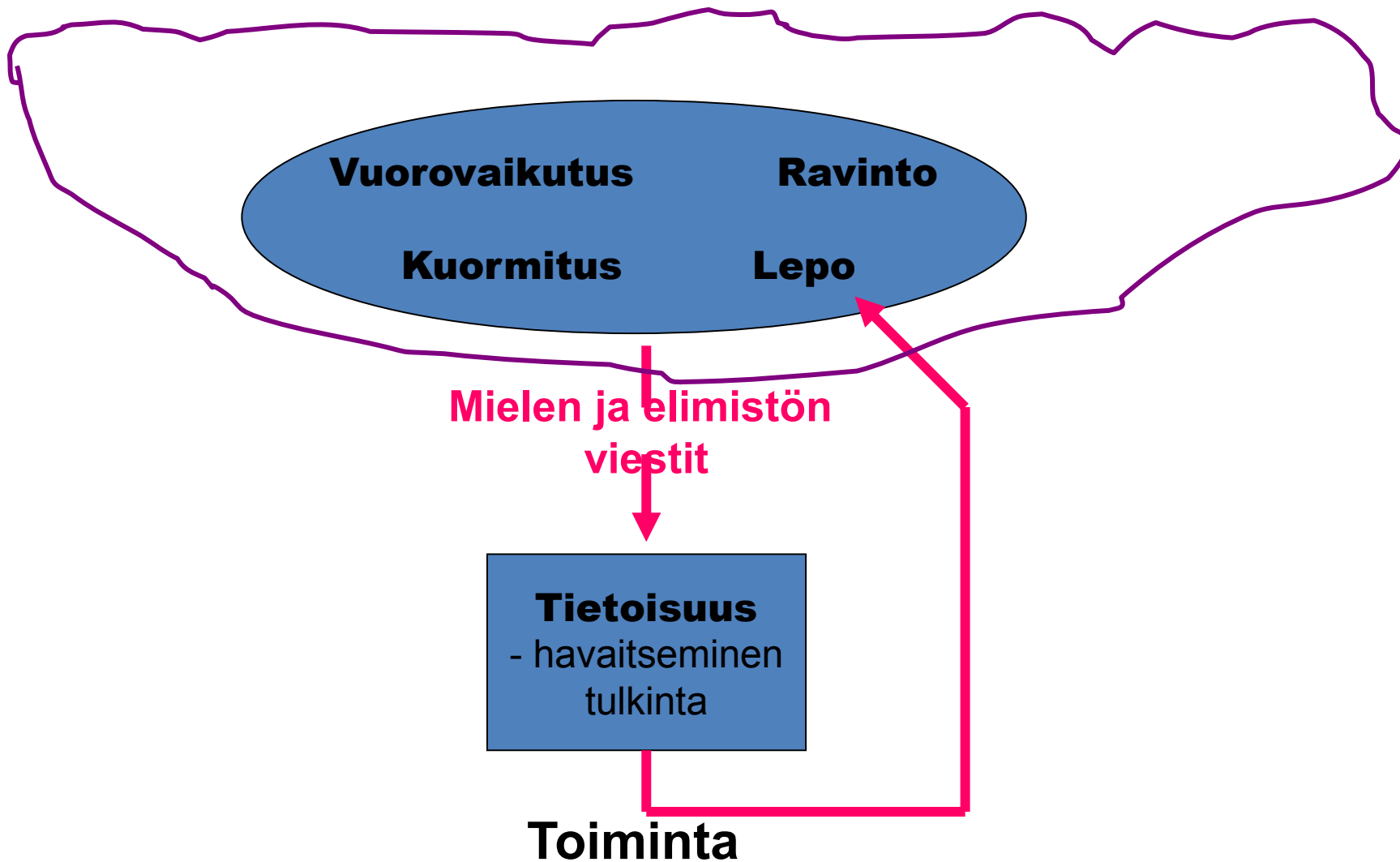
Fyysinen ja sosiaalinen ympäristö/ geeniperimä

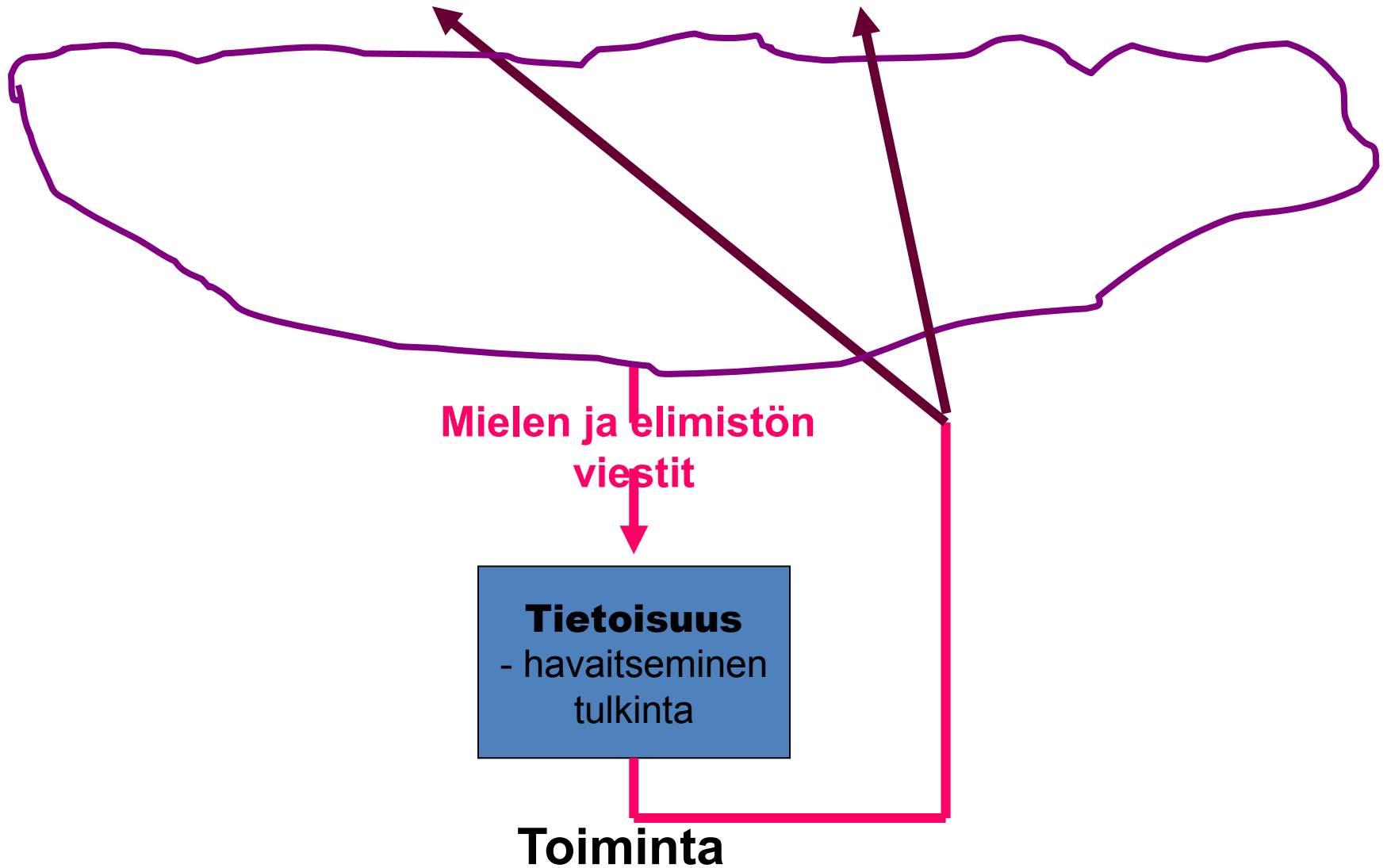
24.7.2012

Matti Rimpelä:
Hyvinvointioppiminen

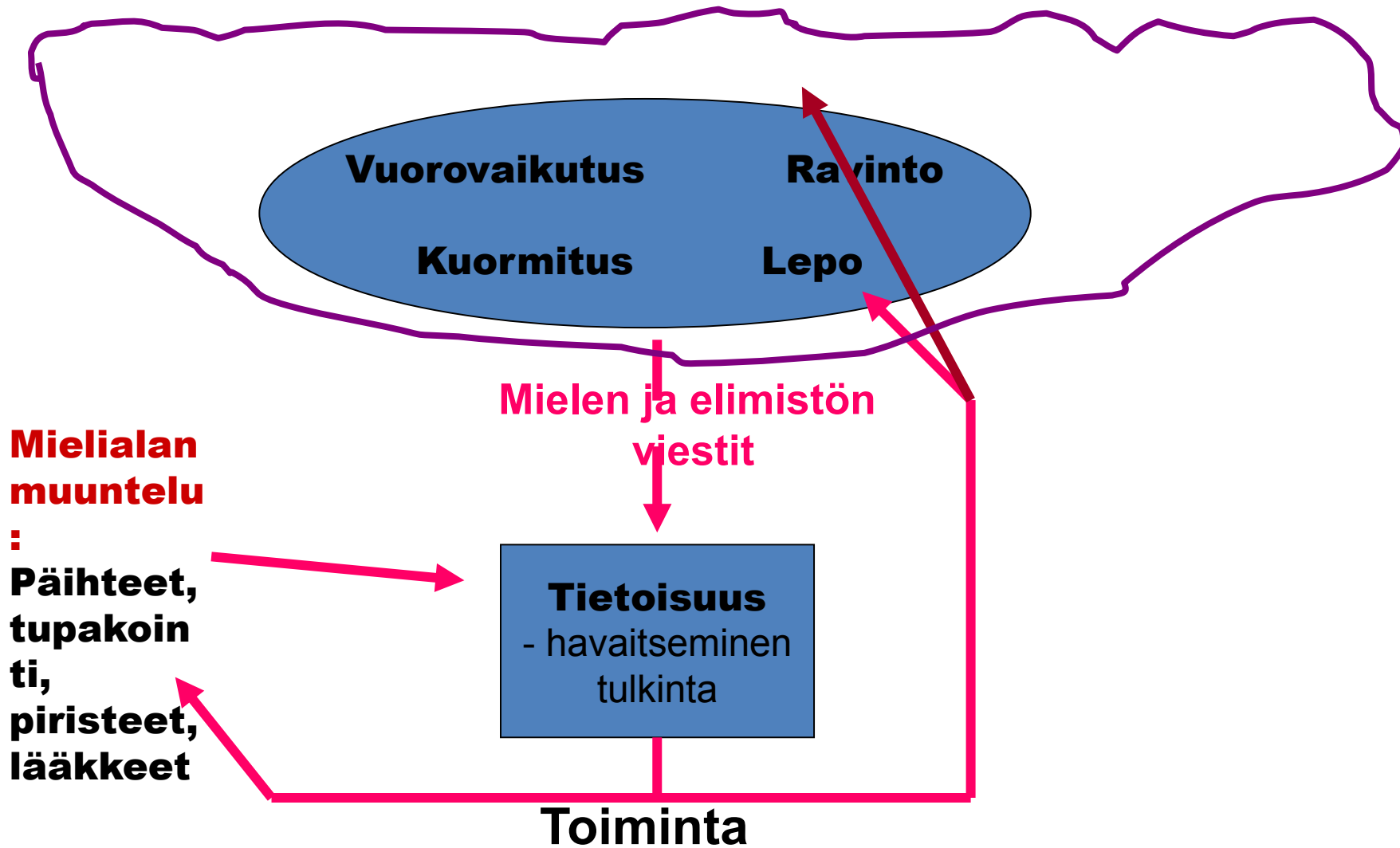
Fyysinen ja sosiaalinen ympäristö/ geeniperimä

Fyysinen ja sosiaalinen ympäristö/ geeniperimä

Fyysinen ja sosiaalinen ympäristö/ geeniperimä

24.7.2012

Matti Rimpelä:
Hyvinvointioppiminen

Esimerkki: Miten hyvinvointiarviointi

Tarjolla on valmis menetelmä.
Voitaisiinkin tehdä

- ”*Strengths and difficulties*” –
menetelmä

- <http://www.sdqinfo.org/>

- Sovellettu jo yli 60 maahan

- *Vahvuudet ja vaikeudet*

- **Menetelmätutkimus Suomessa 1999-2002**

Viisi ulottuvuutta, 5x5 väittämää

Yhteensä 25 väittämää

- **Ei pidä paikkaansa/Pitää osittain paikkansa/pitää täysin paikkansa**
- **Pisteytys 1,2 ja 3, suunta vaihtelee**

Viisi ulottuvuutta

1. **Sosiaalisuus**

2. **Kaverisuhteet**

3. **Tunne-elämä**

4. **Yliaktiivisuus/tarkkaavaisuus**

Useita arviointeja

Kolme eri näkökulmaa:

- **Lapsen oma arvio (8->16-vuotiaille)**
- **Vanhempien arviot (4->16-vuotiaille)**
- **Varhaiskasvatus/peruskoulu – opettajan arvio (4-16-vuotiaille)**

Asiallisesti samat väittämät ja pisteytykset

Oppilaan lomake: Valitse kussakin väittämässä se vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa sinua viimeisen puolen vuoden aikana.

*Ei pidä
paikkansa* *Pitää
osaksi* *Pitää
täysin*

Minulla on yksi tai useampia **2** **1** **0**

huvia vstäviä. (kas)

Tappelen tai riitelen usein. Voin **0** **1** **2**

pakottaa muut tekemään mitä

..... (tu)

Olen usein onneton, mieli **0** **1** **2**

maassa tai itkuinen. (tu)

Ikäiseni yleensä pitävät minusta. **2** **1** **0**

(kas)

Minun on vaikea keskittyä. **0** **1** **2**

Häiriön helposti (ya)

Vanhemmat/opettaja:

Valitse kussakin väittämässä se vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa lasta viimeisen puolen vuoden aikana.

Ei

Otaa muiden tunteet huomioon.

On levoton. Ei pysty olemaan kauan hiljaa paikoillaan.

Valittaa usein päänsärkyä, vatsakipua tai pahoinvointia.

Jakaa usein toisten kanssa tavaroitaan (karkkeja, pelejä, kiviä jne.)

Hänellä on usein kiukunpuuskia, menettää usein matkinsa

Tuloksia peruskoulujen 7- luokkien oppilailta (N=1131)

Osasummien jakaumat, %

OK Raja Poikkeava

ONGELMAT

Kaverisuhteet **78** **17** **5**

Yliaktiivisuus **89** **5** **6**

Käytös **82** **8** **10**

Tunne-elämä **90** **4** **6**

SDQ-ongelmasumma, %-jakauma (N=1131)

%

Palautetta menetelmää soveltaneesta peruskoulusta Suositteimme:

**Opettaja, oppilas ja vanhemmat
täyttävät lomakkeet, katsotaan
tuloksia yhdessä, keskustellaan**

- Jos tarvetta jatkoselvittelyyn,
siirretään**

24.7.2012 oppilashuoltohenkilöstölle

Rehtorin kirje 1

- **Kokeilimme menetelmää viime syksynä. Osaa opettajista pelotti kyselyn lähetäminen koteihin ("Onko miellä oikeutta kysellä tällaista?") ja myös se, miten opettajan tulisi toimia, jos esille nousee "hoitoa" vaativia tapauksia.**

Kun opettajat kuulivat

hyvinvointioppimisesta, vastustus

24.7.2012

Matti Rimpelä

46

laantui ja kysely toteutettiin.

Rehtorin kirje 2

- **Kyselyn toteutus onnistui, valmis tarkastusshabloona esti pahimmat rutinat lisätyöstä eikä tulos itse asiassa nostanut esiin sellaisia huolia, jotka eivät olisi jollakin tavalla jo olleet tiedossamme.**

Suurin yllätys oli

vanhempainneuvostolta saatu

palaute. Kaikki kokivat kyselyn

24.7.2012

Matti Rimpelä

47

hyväksi. Pari isää jopa totesi, ettei

Miten menetelmää voisi käyttää?

Hyvinvointiopettaminen/oppiminen

- **Lapset oppivat arvioimaan omaa hyvinvointiaan ja ymmärtämään muiden arviointeja**

Opettajan, vanhempien ja oppilaan kehityskeskustelut

- **Yhteinen hyvinvointiarvio**

Koulun/luokan hyvinvointitilanteen seuranta

Hyvinvointioppiminen

- **antaa myönteisen perustan ja päämäärän**
- **selkeän teoriaperustan oppimisen ja opetuksen tutkimuksesta**
- **rakentaa tulevaisuutta**
 - **mutta ei uhkakuvilla**
 - **riskitekijät ja vaarat mukana, mutta eivät keskiössä**

Hyvinvointi*opettaminen*

- **Jokainen kehitysyhteisön aikuinen on myös ”hyvinvointiopettaja”**
 - **Tahtoi hän sitä tai ei**
 - **Tiedostamatta esimerkkinä: Vanhemmat...**
 - **Tietoisesti maallikkona: Valmentajat...**
 - **Tietoisesti ja *ammattitaitoisesti*: Opettajat...**
- **Mitä on hyvinvointiopettamisen tietotaito?**

Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa

- Tuetaan *lapsiperheiden ja lasten hyvinvointioppimiseen!*
- Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tärkein tehtävä???
- Perusopetuksessa hyvinvointioppiminen edelleen keskeinen haaste haasteita
- Lasten varttuessa hyvinvointiopettamisen tarve vähenee
 - Mutta ei lopu kokonaan

Miten olemme oppineet parin viime vuoden

Hyvinvointioppimisen idean
tavoittamiseen menee aikaa

- Olemme oppineet vastustamaan ”pahoja tapoja”

Aluksi löydettävä selkeä ja ”helppo”
sovellutus

Olisiko hyvinvointiarviointi hyvä
ekaharjoitus?

24.11.2015 Matti Rimpelä
Itsearviointin kehittäminen

Yhteenvetoa

**Keskustelun ja toiminnan painopiste
syrjäytymisestä hyvinvoinnin
vahvistamiseen**

**Yhteiset tulkinnat lasten
hyvinvoinnista, sen arvioinnista ja
kehityksestä**

- **Hyvinvoinnin jäsentäminen hallittaviin osiin**

Lopuksi

**Ylläpidetään ja
vahvistetaan
vanhemmuuden ja
isovanhemmuuden
onnea!**

matti.rimpela@uta.fi